

## Տ Ա Ճ Կ Ա Հ Ա Յ Ք

— Այնթապի մէջ Հայկական Բարձրագոյն Վարժարան մը հիմնելու գաղափարն եռանդով յառաջ կ'տարուի, Վարդանեան Ընկերութիւնն իր 1000 ոսկի պահեստի գումարն և Ադենականը՝ 500 ոսկի դրամագլուխը տրամադրած են ոոյն գործին: Երկտասարդաց Ընկերութիւնը, որ 15—20 տարուան գոյութիւն ունի՝ 650 ոսկի տրամադնած է և այսպէս գոյացած 2000 ոսկին կ'աշխատին աւելցնել նպաստահաւաքութեամբ: Տիար Գալուստ Ղազարեան 300 ոսկի նուիրելէ դատ, Տ. Ներսէս Վրդ. Դանիէլեանի հետ շրջակայ քաղաքները կ'պտտի նպաստ հաւաքելու համար: Կարելոր գումարներ կ'արձանագրուին այլ և այլ ազգայիներ և յոյս կայ որ մօտերս 1000 ոսկիէն աւելի կը գոյանայ: Գօլէթին հողը պատրաստ է: Ազգը տրամադրած է զայն քաղաքին կեդրոնական մէկ թաղին մէջ և շէնքը կարելի պիտի ըլլայ սկսիլ մօտաւոր ապագայի մէջ: Ամէրիկա, Գերմանիա և Պօլիս երկտասարդներ զրկուած են, որոնք կը պատրաստուին ապագայ ուսուցչութեան:

— Պոլիս գտնուող գաղթականներու կարևոր մէկ մասը Կիլիկիոյ կողմերը զրկելով, այնտեղ հաստատելու ծրագիր մը կայ, որուն համար Ա. Կաթողիկոսին կարծիքն հաջցուած էր: Տ. Տ. Ահապ Սըքաղան ի պատասխանի կ'ըսէ թէ Սոոյ շրջակաները գաղթականաց համար 3000 արտավար տեղ տրամադրել կարելի կրնայ ըլլալ, սակայն անոնց սերմացու, հաստատութեան ծախք և երկրագործական գործիք հայթայթելու համար գոնէ 300 ոսկիի պէտք կայ: Առանց նիւթական այս կերպ զիւրութեան, կարելի չէ գաղթականները զետեղել ու անոնց ապրուստն ապահովել: Այս տեղեկութիւնը նկատողութեան արժանի խնդիր մը կալարունակէ: Եթէ քանի մը հազար ոսկի ծախսելով 3000 արտավար տեղի վրայ գաղթականներ բնակեցնելով անոնց գոյութիւնն ապահովել կարելի պիտի ըլլայ, լաւ կըլլայ որ լուրջ ձեռնարկ մ'ըլլայ այս նպատակաւ, որովհետև հարիւրաւոր ոսկիներ կսպառին և անոնցմով առօրեայ ու ժամանակաւոր պէտքեր լրացնելէ աւելի բան մը չըլլար, մինչ ազգը կրնայ կամ պէտք է մէկ քանի հազար ոսկիի զոհողութիւն ստանձնէ մնայուն դարմանի համար: Նպաստից Յանձնաժողովն որ լուրջ ջանքեր կ'ընէ, այս խնդիրը նկատողութեան պիտի առնէ:

— Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսը գրութեամբ մը կհաղորդէ Պատրիարքարան թէ հանդուցեալ Մկրտիչ Կաթողիկոսի ժառանգորդները Մարաշի մէջ գանուած կալուածներն իւրացնելու համար իրենց ըրած փորձերն յառաջ կառնին ու թէ Դատական նախարարութենէն հրահանգ տրուած է գործողութիւնն յետաձգելու մինչև որ քննութիւն կատարուի, սակայն նոյն ժառանգորդներն այս մասին Տէֆթէրհանէի վերատեսչութեան դիմում ըրած ըլլալով, անկէ տրուած հրահանգի մը վրայ պիտի կառարուի փոխանցումը. ուստի դատական մարմնոյն տրուած հրահանգը չօգնել խնդրոյն լուծման: Տ. Սահակ Ս. Կաթողիկոս կաւելցնէ որ երբ Աթոռին իրաւանց դէմ պետական ու է առեան այս ընթացքը ցոյց կուտայ, իրեն կմնայ թողուլ այս պաշտօնն և քաշուիլ բոլորովին:

**Հայոց Ազգային յօւրեր.**— Արմաշի սարկաւազներու վերջին արարքը, նոր ուղղութեան մը մէջ կգնէ Դպրեմանքը: Քանի մը շաբաթ առաջ Փոխ Վանահօր դիմումին վրայ, Կրօն. Ժողովն անոնց ձեռնադրութիւնն որոշելու պահուն, սարկաւազներն ըմբոստացան իրենց ուխտին դէմ և խնդրեցին ազատ արձակել զիրենք կուսակիցութեան ուխտէն: Այս յայտարարութիւնն ըրին ի պատասխանի Ս. Պատրիարք Հօր՝ Փոխ-Վանահօր միջոցաւ իրենց ուղղած խօսքերուն թէ՛ Դպրեմանքը մինչեւ հիմա պէտք եղած կերպով չարդարացուց եղած ակնկալութիւններ. եթէ այս նոր սարկաւազները վարդապետական ասպարէզը մտնելով գայթակղութեան առիթ պիտի ըլլան, խայտառակաբար կարտաքսեմ զիրենք կղերականութենէ: Արմաշի սարկաւազները կռահեցին թէ շատ հաստատամտութեամբ և համոզմամբ ըսուած խօսքեր էին ասոնք, հետեւեալը աւելի յարմար տեսան թողուլ իրենց ասպարէզն և հեռանալ: Ներկայ պայմաններուն մէջ՝ Դպրեմանքին նոր ուղղութեամբ կազմակերպութեան պէտք կներկայանայ, որովհետև վանքին մէջ գանուող ուսանողներու վրայ ալ շատ նպաստաւոր տեղեկութիւններ չկան:

— Եգիպտոսի Բարեգործական մարմինը, ինչպէս որոշած էր ասիէ առաջ, 3000 ոսկի դրած է Ս. Պատրիարք Հօր տրամադրութեան տակ դաւաճացի կարօտեալներու սերմնոց և երկրագործական գործիք բաշխուելու համար: Նպաստից յանձնաժողովն հետզհետէ իր ստացած գումարները կղրկէ գաւառները, ձմեռն այս խոտութեան մէջ կարօտելոց դարման մը ըլլալու համար:

— Արաբիկերէ մէջ 1200 հոգի հացի կտրօտ վիճակի մէջ կգտնուին, կգրեն տեղւոյն առաջնորդարանէն և նպաստ կխըն-  
րեն, որպէս զի կարելի ըլլայ անոնց հաց քաշխել: Պատրիար-  
քարանը տարեգլխոյ և տօնական օրերու առթիւ առձեռն  
նպաստ մը ղրկեց արդէն:

— Աղթամարայ Կաթող. Փոխանորդ Յովսէփ Եպիսկ. Պատ-  
րիարքարան կը հեռագրէ թէ բաւական թուով դադթականներ  
հասած են այնտեղ և վանքին նիւթական վիճակը չի ներեր զա-  
նոնք կերակրել. հետեւեալը այս մասին տնօրէնութիւն մը  
կիննդրէ:

— Պոլսից հաղորդում են, որ երկրագործական նախարա-  
րութիւնը պատրիարքարան ուղղած մի պաշտօնագրով յայտնել  
է, թէ 8000 ոսկիի չափ գումար է յատկացրել Մուշի և Սա-  
սունի դիւղերի հայ երկրագործերին՝ սերմնացու գնելու հա-  
մար: Պատրիարքարանը այս առթիւ նամակով տեղեկութիւն է  
ուղել նոյն առաջնորդարանից:

Սովր Արաբիկի մեջ. — Արաբիկերէն գեկտ. 20 թուով կը  
գրէ Տիար Կարապետ Պարսմեան. — Արաբիկերի և շրջակայից  
մէջ տիրող սովին նկարագրութիւնը կարելի չէ, հարկւրին հա-  
զիւ տաօը կարող է չոր հաց մը ճարել, 1 թիմին ցորենը 37-38  
ղրուշ է, մէկ օխա հացը գրեթէ 3 զրուշի կը ծախուի, կարելի  
է ապրիլը, ժողովուրդը բոլորովին յուսահատութեան մէջ ին-  
կած է, և այս յուսահատութեան մէջ տեսնես թահսիլաար-  
ներն ալ մէկ կողմէն կը սեղմեն խեղճ ու թշուառ ժողովուրդը:  
Արդէն ծանօթ է որ ժողովուրդը չունի կտոր մը չոր հաց ու-  
տելու, չունի գոնէ վերարկու մը որ իւր մարմինը ցրտէն պահ-  
պանէ, մինչդեռ եկած տուրք կը պահանջեն, և եթէ եղու որ  
ոտակ չունիմ պատասխանեցիր, կը տեսնես մէկ քանի անգամ  
ալ կը զարնեն հայհոյելով:

Անատոլի սովը. — Կ. Պոլսէն կը գրուի քարիզեան թերթի  
մը, «Էքօ տը Բառի» թէ «Անատոլի մէջ, բոլորովին քան-  
դուած գաւառներու միլիոնաւոր բնակիչները կը սառապին  
սովէ: Արվաղի մէջ օրինակի համար հացին օխան 5 դըշ կարժէ:  
Եւ որովհետեւ ժողովուրդը չի կրնար այս դրամը գտնել, կը  
ստիպուի խոտի և թեփի խառնուրդով հաց մը ուտել, ինչ որ  
հիւանդութեանց պատճառ կըլլայ: Երգրումի, Պիթիսի, Վա-  
նայ, Տիարպէրիի և ուրիշ նահանգներու մէջ գիւղացիք անօ-  
թութենէ մեռնելով օգնութիւն կը հայցեն: Հայոց Պատրիար-  
քարանը ամէն օր անոնց պէտքերը կը պարզէ: Բայց կառավա-

ըութիւնը չի կրնար գոհացնել զանոնք և խոստումներ միայն կուտայ զորս Իզմիրլեան Պատրիարք միայն կարձանագրէ: Վերջին տասնըհինգօրեակին 120,000 օսմ. սոկի զրկուեցաւ դէպի Անատոլու, և տակաւին չորս հազար սոկի պիտի զրկուի էրզրում: Բայց բոլոր ասոնք ովկէանսին մէջ կաթիլ մը ջուր են: Միլիոնաւոր սոկիի պէտք կայ սփոփելու համար զիւղադիները, և կարելի դարձնելու որ հունա գնեն: Մուշի ընդարձակ դաշտը, որ չափազանց արգասաբեր է և տարիներ առաջ միլիոնաւոր մարդիկ կը սնուցանէր, ոչինչ կը բերէ այլևս, քանի որ այնտեղ Հայոց կալուածները խրացուցած ֆիւրաբերը չեն մշակեր զայն: Պէտք էր կամ զայն Հայ մշակներուն վերադարձնել, և կամ ստիպել ֆիւրաբերը որ մշակեն: Բայց չեն համարձակիր ո՛չ այս ո՛չ ալ այն ընելու: Այսպէս է Անատոլուի մեծ մասին մէջ»:

**Հայաստանց եւ Հակասահմանադրական օւրժուժներ Խորբերդի մէջ.**— Խորբերդի Թուրք մօլլաներու առաջնորդութեամբ «Տիւեանէթ ճէմատթը» անունով նոր ընկերութիւն մը կազմուած է, որ կարճ ժամանակի մէջ քաղաքի և դիւղերու մէջ 1000-է աւելի անգամներ ունեցած է, ասոնց նպատակն է ժողովուրդը քրիտոսնէից հանդէպ գրգռել ըսելով թէ «տին էլտէն կիթաի»: «Տիւեանէթ ճէմատթը»ի նախագահ Միւտէրիս Խալիլ խօճա՝ քրիտոսնէից և սահմանադրութեան հանդէպ շատ կծու առանախօսութիւն մ'ըրած է մզկիթին մէջ, գիւղի և քաղաքի թուրքեր նոր դէպք մը, նոր թալան մ'ընել կը պատրաստուին այս ընկերութեան խրախոյսներէն քաջալերուած: Ամբիկեան հիւպատոսը կառավարութեան ու կուսակալին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ, կուսակալը կը խոստանայ պաշտօն առնել, բայց խոստումէ անդին գործնական չըլլար: Անօթի Թուրքեր ու ֆիւրաբեր գիշեր ու ցերեկ 1895-ի աղետալի դէպքին կրկնութիւնը կերպեն անձնական ոխի ու հակառակութեան կտրուկ հաշուեյարդարութիւն մ'ընելու համար. հակառակ կուսակալին խոստման.՝ «Օրէ օր այս հակառահմանադրական ընկերութեան հետեորդներու թիւը կստուարանայ, քրիտոսնէայ ժողովուրդը—մանաւանդ գիւղերու մէջ ահ ու սարսափի մէջ է, սղութեան ու սովի մտատանջութիւնը բաւական չէր, ասիկա ալ անօթութիւնն ու մերկութիւնը մոռցնել տուած է:

\* \* Խորբերդի մէջ ալ յառաջգլմական յանձնախումբ մը կազմուած է 10 Թուրք երեւելիներէ. ասոնք ալ իրենց կարգին՝ իրենց մէջէն 8 հայ և 4 թուրքէ բաղկացեալ մասնախումբ մը կազմած են ճարտարարուեստական անանուն ընկերութիւն մը

կազմելով մանածի կառուի և այլ ճարտարարուեստական գործարաններ հաստատելու համար, անանի որ հայերը անանուն ընկերութեան խնդրով կզբաղին, իսկ թուրքերը իրենք իրենց առանձին գաղանի ժողովներ կը գումարեն, գաղանի աէւօրի խումբեր կը կազմակերպեն, գաղանի խորհրդակցութիւններ կունենան:

\* \* Թէև Խարբերդի մէջ և շրջակայք ալ սղութիւն և սով ծայրայեղութեան հասած են՝ բայց Խարբերդցիք նորէն սովեալներու օգնելէ ետ մնացած չեն, վերջերս Սմբատեան ընկերութեան նախաձեռնութեամբ ինչպստ սովեալներու հանգանակութիւն մ'ըրած են որ մինակ քաղաքի չորս թաղերէն 150 ոսկի հանգանակուած է, որուն 120 ոսկին շաբթուս Պատրիարքարան խրկած են նպատակին գործածուելու և մնացած 30 ոսկին ալ աեղւոյն մէջ աղքատներու բաժնած են նոր տարւոյ առթիւ: Մէզըէի, Հիւսէյնիկի մէջ ալ առանձին հանգանակութիւններ կըլլան ինչպստ սովեալներու: